

РАЗДЕЛ 4. ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОМ ЛИНГВИСТИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ. ТРАДИЦИОННЫЕ И НОВЕЙШИЕ АСПЕКТЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

УДК 378.147:811.161.2

**Мовна гра як прийом формування перекладацької компетенції
майбутнього вчителя української мови у початковій школі**

Асанова А. Е.

*Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський інженерно-педагогічний університет», м. Сімферополь, Республіка Крим
alika_abibulayeva@mail.ru*

У статті розглядається роль мовної гри у формуванні перекладацької компетенції майбутніх учителів української мови у початковій школі; розкривається зміст понять перекладацька компетенція вчителя та мовна гра; описується система мовних ігор. Дидактичний матеріал відображає методичну доцільність його застосування на уроках української мови в школах з кримськотатарською мовою навчання, а також при викладанні дисциплін «Методика навчального перекладу», «Методика викладання української мови у початковій школі» на спеціальності «Початкова освіта».

Ключові слова: *компетентність, перекладацька компетенція вчителя, мовна гра, лінгводидактична підготовка студентів.*

Постановка проблеми. У сучасній освітній парадигмі компетентність виступає основним показником конкурентоспроможності та професіоналізму. Крім того, необхідність компетентнісного підходу в лінгводидактичній підготовці майбутніх учителів початкових класів продиктована вимогами сучасного Держстандарту мовної освіти України та Програмою загальної середньої освіти. Для вчителів української мови у полілінгвальному навчальному середовищі архіактуальною стає проблема формування перекладацької компетенції в системі загальної професійної підготовки. На наш погляд, ефективним засобом формування перекладацької компетенції майбутніх учителів початкових класів є засвоєння ними прийомів застосування мовних ігор у навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень. Проблема формування перекладацької компетенції є предметом розгляду праць багатьох учених: Л.С. Бархударова, Р.Р. Девлетова, Н.В. Імедадзе, Л.Н. Синельникової та ін. Вивченням можливостей мовної гри займалися Л. Відгенштейн, Е.А. Земська, Н.Н. Розанова, В.З. Санніков тощо. Проте, проблема використання мовної гри при формуванні перекладацької компетенції вчителя в аспекті його лінгводидактичної підготовки в умовах полілінгвального середовища є малодослідженою. Особливо дослідження актуальне для підготовки майбутніх учителів української мови в школах з кримськотатарською мовою навчання.

Мета і завдання. Мета статті – визначити дидактичні, методичні можливості мовної гри у формуванні перекладацької компетенції майбутніх учителів української мови в школах з кримськотатарською мовою навчання.

Загальна мета визначила вирішення наступних завдань: розкрити зміст понять *перекладацька компетенція вчителя* та *мовна гра*; вивчити можливості мовної гри як ефективного засобу формування перекладацької компетенції майбутніх учителів української мови в школах з кримськотатарською мовою навчання; описати методичну систему застосування мовних ігор у навчальному процесі.

Перекладацька компетенція у науковій літературі розглядається як здатність розуміння вихідного тексту і здатність створення тексту мовою оригіналу [3]. З точки зору лінгводидактичної підготовки, *перекладацька компетенція вчителя* – це знання прийомів використання навчального перекладу як методичного прийому навчання у формуванні бі- і полілінгвальної особистості.

І.А. Подольська та А.В. Літвінов вважають, що майбутні вчителі початкової школи мають оволодіти вміннями та навичками мовного спілкування в межах традиційних сфер комунікативної діяльності, а також вміннями пошуку і читання літератури за фахом на іншій мові, навичками мовного спілкування в рамках професійної діяльності, вміннями реферування та анотування літератури за фахом тощо. Таким чином, важливість формування у студентів необхідної для майбутньої професійної діяльності перекладацької компетенції є очевидною [4].

За Ю.В. Фалькович, формування перекладацької компетенції студентів – це процес зі створення уявлень про предмет перекладу, формування спеціальних предметних знань, навичок й умінь, що забезпечують готовність до виконання перекладацької діяльності в ситуації міжкультурної комунікації [6, с.47].

Процес формування перекладацької компетенції студентів забезпечується використанням багатьох методів, прийомів, форм і засобів. У нашій статті ми розглянемо методичні можливості мовної гри як прийому формування перекладацької компетенції майбутнього вчителя української мови в початковій школі.

Термін *«мовна гра»* вперше було введено Л. Вітгенштейном у «Філософських дослідженнях» як найпростіший або спрощений засіб використання мови, що дає ключ до розуміння більш зрілих і нерідко видозмінених випадків [1].

Сутність мовної гри визначалася багатьма дослідниками. Так, наприклад, Е.А. Земська, М.В. Китайгородська, Н.Н. Розанова вважали мовну гру реалізацією поетичної функції мови, особливим видом мовленнєво творчої діяльності. К.М. Суханкіна мовну гру визначила як лінгвістичний експеримент, що є засобом набуття знань про мову. В.З. Санніков вважав, що мовна гра є видом лінгвістичного експерименту, відхиленням від норми, навмисним використанням тропеїчних і фігуральних можливостей мови. За Б.Ю. Норманом, мовна гра – це використання мови в особливих естетичних цілях, порушення мовних правил [5, с.1]. В аспекті професійної підготовки майбутніх учителів української мови в початковій школі мовну гру ми розглядаємо як засіб придбання лінгвістичних знань, як засіб і метод контролю засвоєння цих знань у фонетиці, граматиці, лексиці тощо.

У лінгводидактиці виділяються наступні види ігор: фонетичні, граматичні, лексичні, синтаксичні та ін. Ці ігри розроблялися для монолінгвального середовища. Для нашої роботи важливим є використання мовної гри у формуванні перекладацької компетенції студентів у навчальному полілінгвальному українсько-російсько-кримськотатарському середовищі.

Незаперечним в педагогіці початкової школи є те, що невимушена форма сприяє подоланню мовних бар'єрів, перетворюючи завдання створення висловлювання з чисто теоретичного у комунікативне, практикозорієнтоване. Вона може бути використана у різному мовному середовищі. Мовні ігри часто використовуються

в групі, завдяки чому виникають ситуації комунікації, якими керує вчитель. Багатогранність мовної гри, відображення у ній лінгвістичних проблем, що виходять за межі мовної дійсності, і зараз підтримує до неї невгасаючий інтерес фахівців [5, с.2].

Як відомо, мовна гра сприяє доступному засвоєнню матеріалу, якнайшвидшому запам'ятовуванню інформації; активізує розумову діяльність і увагу учнів, стимулює мову, викликає потребу говорити. Виступаючи ефективним методичним прийомом, вона створює цілком природні ситуації спілкування між учасниками. Крім того, мовна гра дає можливість вивчати новий лексичний матеріал в ситуаціях активного спілкування, підвищуючи ефективність паралельного співвивчення декількох мов.

До структури лінгводидактичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у поліетнічному середовищі, на думку Р.Р. Девлетова, входить формування трилінгвальної предметної компетенції [2]. Отже, елементом цієї компетентності є перекладацька компетенція.

Використання мовних ігор на уроках, практичних заняттях з «Методики навчального перекладу» й «Методики викладання української мови в початковій школі» може реалізовуватися за допомогою наступних завдань.

Завдання 1. «Ланцюжок». Тематична мовна гра спрямована на збагачення словникового запасу учнів, формування вільного перемикання з однієї мови на іншу і сприяє появі нового автономного мовного коду.

На задану тему для однієї групи учнів дається слово російською мовою, вони називають наступне слово українською мовою, що починається на останню букву попереднього, далі – російською тощо. Друга група учнів працює з російськими й кримськотатарськими словами. Дозволяється користуватися перекладними словниками. Наприклад:

Для студентів. Тема «Освіта»:

Ученик – колоковіум – морфемика – аспірант – тетрадь - ...
Антоним - маарифчи – историк – костергич – числитель - ...

Для учнів. Тема «Школа»:

Математика – аркуш – школа – абетка – азбука – ...
Карандаш – шиш – рюкзак – китап – парта – ...

Завдання 2. «Вчимося думати філологічно». Мовна гра загострює мовне мислення.

Для студентів. Склади власний чайнворд лексичних понять, користуючись двома мовами: українською, російською (кримськотатарською).

Для учнів. Розгадай чайнворд, переклавши слова російською мовою (Рис.1).

1) Дієслово; 2) лексика; 3) антонім; 4) метонімія; 5) мова; 6) клас; 7) склад; 8) голосний; 9) називний відмінок (...падеж); 10) іменник (...существительное); 11) явище; 12) одиниця (...число).

Мовна гра як прийом формування перекладацької компетенції...

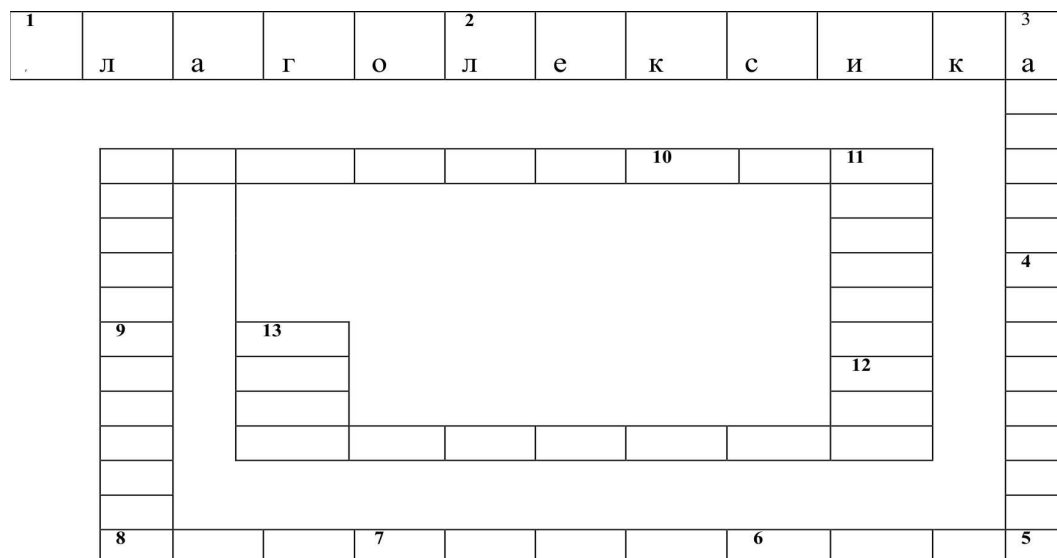

Рис.1. Чайворд

Завдання 3. «Добери українські й російські антоніми». Мовна гра спрямована на розширення лексичного запасу учнів, розвиток кмітливості, стимулювання розумової діяльності.

Для студентів. Скласти 10 слів на задану тему, добрати якнайбільше антонімів: до українського слова (кримськотатарського) – російське, до російського – українське (кримськотатарське). Завдання виконується в парах на час. *Тема «Особистісні якості педагога».* Наприклад: *професіоналізм (рос.), стійкість (укр.) ...*

Професіоналізм – некваліфікованість, некомпетентність...; **стійкість** – неустойчивість, несдержанность, нетерпеливость... .

Для учнів. Підібрати 5 слів на задану тему, скласти антонімічні пари: до українського слова – російську, до російського – українську. Завдання виконується в парах на час. Наприклад:

Тема «Пори року»: спекотно, сонячно, розквітає, осень, сонце...

Спекотно – холодно; сонячно – пасмурно; розквітає – увядає; осень – весна...

Завдання 4. «Хто це?». Гра спрямована на закріплення знань про слова-ознаки предмета.

Для студентів. Доберіть якомога більше предметів, що мають не менше трьох ознак, запишіть ознаки предметів українською (кримськотатарською) мовою. Завдання виконується на час.

Для учнів. Один учень встає обличчям до дошки. Інші називають російською мовою ознаки предмета, зображення якого показує вчитель. Учень біля дошки намагається вгадати, що це за предмет українською мовою. Наприклад: *большой, двукрылый, летающий – літак; желтый, сладкий, длинный, растет в жарких странах – банан.*

Висновки. Таким чином, уміння використовувати на уроках мовну гру як ефективний прийом формування перекладацької компетенції – структурний елемент загальної професійної підготовки, підвищує інтерес до вивчення української, російської та кримськотатарської мов; сприяє розвитку білінгвального й трілінгвального мовного мислення учнів.

Список літератури

1. Витгенштейн Л. Философские исследования /Л. Витгенштейн // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16: Лингвистическая прагматика. – М.: Прогресс, 1985. – С. 79 – 128.

2. Девлетов Р.Р. Трилінгвальне навчання в педагогічних навчальних закладах України / Р.Р. Девлетов. – Сімферополь: Оджакъ, 2011. – 340 с.

3. Нелюбин Л.Л. Толковый переводческий словарь / Л.Л. Нелюбин. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 320 с.

Подольская И.А., Литвинов А.В. О проблеме формирования переводческой компетенции у студентов нефилологического профиля обучения. // [Электронный ресурс] // Режим доступа – <http://www.nop-dipo.ru/node/271>

Суханкина Ел.Н. Вопросы языковой игры в преподавании русского языка как неродного// Материалы Международной конференции и VII международного научно-практического семинара «Многоязычие и межкультурная коммуникация: вызовы XXI века». – Прага, 2013г.

Фалькович Ю.В. Организационно-педагогические условия формирования переводческой компетенции студентов: Дисс. канд.пед.наук: 13.00.08 / Ю.В. Фалькович. – Томск, 2010. – 225 с.

Асанова А. Е. Языковая игра как прием формирования переводческой компетенции будущего учителя украинского языка в начальной школе // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2014. – Том 27 (66). № 1. Ч.1 – С. 170-175

В статье рассматривается роль языковой игры в формировании переводческой компетенции будущих учителей украинского языка в начальной школе; раскрывается содержание понятий переводческая компетенция учителя и языковая игра; описывается система языковых игр. Дидактический материал отражает методическую целесообразность его применения на уроках украинского языка в школах с крымскотатарским языком обучения, а также при преподавании дисциплин «Методика учебного перевода», «Методика преподавания украинского языка в начальной школе» на специальности «Начальное образование».

Ключевые слова: компетентность, переводческая компетенция учителя, языковая игра, лингводидактическая подготовка студентов.

Asanova A. E. Game as language translation competence reception of forming the future teachers of ukrainian language in primary school // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Philology. Social communications. – 2014. – Vol. 27 (66). No 1.1 – P.170-175

The article examines the role of language play in forming the translation competence of future teachers of Ukrainian language primary school, disclosed the contents of concepts interpreter's competence teachers and language game, describes a system of language games.

Expediency of the use of language games in the formation of translation competence due to the fact that this methodical approach creates a very natural situation of communication between the participants. Language game also gives you the opportunity to learn a new lexical material in everyday situations, increasing the efficiency of the parallel learning of several languages, promotes the absorption of the studied material, the early retention of information, activates mental activity and the students' attention, stimulate it, causing the need to talk. Furthermore, casual game form promotes removal of language barriers, making the task of creating statements of purely theoretical in communicative.

Мовна гра як прийом формування перекладацької компетенції...

Didactic material presented consists of two parts: for students and for younger students. Tasks can use the lessons of the Ukrainian language in schools with the Crimean Tatar language of instruction, as well as teaching “Methods of educational translation”, “Methods of teaching the Ukrainian language in primary school” specialties “Primary education” in higher education institutions.

Key words: *competence, translation competence of teacher, language game, lingvodidactic prepare of students.*

Поступила до редакції 10.05. 2014 р.